

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Katowicach

LKA-4101-27-02/2011/P/11/125

Katowice, dnia 8 lutego 2012 r.

**Pan
Wacław Tomecki
Prezes Zarządu
Banku Spółdzielczego
w Żorach**

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

Na podstawie art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹, Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach przeprowadziła kontrolę w Banku Spółdzielczym w Żorach² w zakresie prawidłowości udzielania i obsługi w latach 2009-2011 kredytów inwestycyjnych na rzecz rolnictwa, objętych dopłatami z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa³.

W związku z kontrolą, której wyniki przedstawione zostały w protokole kontroli, podpisanym w dniu 13 grudnia 2011 r., Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 60 ustawy o NIK, przekazuje Panu Prezesowi niniejsze wystąpienie pokontrolne.

Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie działalność Banku w zakresie spraw objętych kontrolą.

Powyższą ocenę uzasadniają następujące ustalenia i oceny częściowe:

1. W latach 2009-2011 zadania związane z udzielaniem kredytów realizowały oddziały Banku znajdujące się w Żorach i w Suszcu. Z uwagi na niewielką skalę ich działalności, w strukturach tych oddziałów nie przewidziano odrębnych komórek organizacyjnych odpowiedzialnych za realizację kredytów z dopłatami ARiMR. W obowiązujących w Banku „Instrukcji kredytowania działalności gospodarczej w Banku Spółdzielczym w Żorach⁴” oraz „Regulaminie Kredytowania działalności gospodarczej w Banku

¹ Dz. U. z 2007 r. Nr 231, poz. 1701 ze zm., zwanej dalej „ustawą o NIK”.

² Zwanym dalej „Bankiem”.

³ Zwanej dalej „ARiMR”.

⁴ Zwanej dalej „Instrukcją Kredytowania”.

Spółdzielczym w Żorach⁵” kwestie związane z preferencyjnymi kredytami dla rolników uregulowano przez odesłanie do: rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 stycznia 2009 r. w sprawie realizacji niektórych zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa⁶, umowy zawartej przez Bank w dniu 29 sierpnia 2007 r.⁷ z Bankiem Polskiej Spółdzielczości SA⁸ oraz do wzorów umów przygotowanych przez BPS S.A. Informacje o możliwości zaciągania przez rolników kredytów inwestycyjnych na preferencyjnych warunkach Bank rozpowszechniał poprzez prasę, stronę internetową, tablice ogłoszeń w oddziałach, na zebraniach grup członkowskich oraz w trakcie indywidualnych rozmów z klientami.

2. W latach 2009-2011 (30 września) do Banku wpłynęło 8 wniosków o udzielenie kredytów inwestycyjnych z dopłatami ARiMR. Wnioski te Bank rozpatrzył pozytywnie i na ich podstawie udzielił kredytów na łączną kwotę 8.060,3 tys. zł⁹, przy czym 3.595 tys. zł pochodziło ze środków innych banków spółdzielczych¹⁰. W ramach poszczególnych linii kredytowych Bank udzielił: 1 kredytu na nowe technologie (nNT) na kwotę 3.245 tys. zł, 3 kredytów dla młodych rolników (nMR) na kwotę 2.178,5 tys. zł, 1 kredytu na inwestycje podstawowe (nIP) na kwotę 1.900 tys. zł, 1 kredytu dla gospodarstw rodzinnych (nGR) na kwotę 469,6 tys. zł i 1 kredytu na zakup użytków rolnych (nKZ) na kwotę 41,0 tys. zł. W tym samym okresie Bank otrzymał dopłaty z ARiMR do oprocentowania preferencyjnych kredytów inwestycyjnych dla rolników w łącznej wysokości 871,7 tys. zł, przy czym dopłaty te wynikały również z umów kredytowych zawartych w latach poprzedzających okres objęty kontrolą.

Stwierdzono, że we wszystkich skontrolowanych przypadkach wnioskodawcy spełniali warunki ubiegania się o kredyty z dopłatami ARiMR¹¹, do wniosków kredytowych załączano plany inwestycji, a przed podpisaniem umowy kredytowej w sposób właściwy, co do formy i wartości, udokumentowano wniesienie wkładu własnego. Ponadto stwierdzono, że stosunek kwoty kredytu do wartości nakładów inwestycyjnych nie przekraczał limitów wynikających z § 9 ust. 1 rozporządzenia PRM, a przeznaczenie kredytu, jego oprocentowanie, okres kredytowania i karencja w spłacie kredytu były zgodne z przepisami rozporządzenia PRM i postanowieniami umowy współpracy. W przypadku 3 kredytów postawionych do dyspozycji kredytobiorców w transzach, środki kredytowe uruchomiono po udokumentowaniu przez kredytobiorców wykorzystania transz wcześniejszych na cele określone w umowie kredytu. W 7 przypadkach kredytobiorcy spłacali raty kapitału lub odsetki w terminach wynikających z harmonogramów spłat, a w jednym przypadku nie upłynął termin spłaty zarówno pierwszej raty kapitału, jak i odsetek. Ponadto Bank - zgodnie z postanowieniami § 10 ust. 3 pkt 5 i 6 umowy współpracy – przeprowadzał kontrole kredytowanych

⁵ Zwanym dalej „Regulaminem Kredytowania”.

⁶ Dz. U. nr 22, poz. 121, ze zm., zwanego dalej „rozporządzeniem PRM”.

⁷ Zwanego dalej „umową współpracy”.

⁸ Zwanym dalej „BPS SA”.

⁹ Do 30 września 2011 r. na podstawie ww. wniosków udzielono 7 kredytów na łączną kwotę 7.834,1 tys. zł. Ósmy z wniosków również został rozpatrzony przez Bank pozytywnie, a umowa kredytowa na kwotę 226,2 tys. zł została zawarta 10 listopada 2011 r.

¹⁰ Bank Spółdzielczy w Miedźnej przeznaczył na ten cel 1.350 tys. zł, Bank Spółdzielczy w Pawłowicach 1.145 tys. zł, a Bank Spółdzielczy w Wodzisławiu Śląskim 1.100 tys. zł.

¹¹ Prowadzili działalność rolniczą, posiadali wymagane wykształcenie lub mieścili się w limicie wieku.

przedsięwzięć, a dokumenty z nich sporządzone wskazują, że inwestycje określone w 6 umowach kredytowych zrealizowano terminowo, a dwie pozostałe były w trakcie realizacji (nie upłynął termin ich zakończenia).

3. Zbadano wszystkie udzielone przez Bank w latach 2009-2011 kredyty inwestycyjne z dopłatami ARiMR do oprocentowania, stwierdzając że w przypadku siedmiu spośród ośmiu udzielonych kredytów doszło do naruszenia obowiązujących Bank warunków udzielania i rozliczania kredytów określonych w umowie o współpracy lub rozporządzeniu PRM. I tak:

- 3.1 W 5 przypadkach¹² Bank nie przedstawił dokumentacji z kontroli, które zgodnie z § 10 ust. 3 pkt 4 umowy współpracy powinny być u kredytobiorcy, przed podpisaniem umowy, przeprowadzone i udokumentowane. W wyjaśnieniach pracownicy Banku wskazywali, że o przeprowadzonych kontrolach świadczą analizy kredytowe sporządzone przed przyznaniem kredytu. Dokumenty te nie zawierały jednak informacji pozwalających stwierdzić, że zawarte w tych analizach dane wyjściowe Bank uzyskał w wyniku kontroli przeprowadzonej u przyszłego kredytobiorcy.

Za zgodne z umową o współpracy udzielenie kredytów odpowiedzialni byli:

- za kredyt z dnia 8 czerwca 2009 r. – pani Edyta Wagner Dyrektor Oddziału w Suszcu
- za kredyty z dnia 4 września 2009 r., 15 kwietnia 2010 r. i 25 marca 2011 r. – pani Grażyna Prządka, ówczesna Dyrektor oddziału w Suszcu¹³;
- za kredyty z dnia 10 listopada 2011 r. – pan Maciej Prządka p.o. Dyrektora Oddziału w Suszcu.

- 3.2. W trzech przypadkach¹⁴, oprócz prowizji w wysokości 2%¹⁵ udzielonego kredytu, Bank naliczył i pobrał od kredytobiorców opłaty za przygotowanie przez Bank dokumentów związanych z zabezpieczeniem kredytów¹⁶. W ocenie NIK, pobieranie prowizji i opłat w wysokości łącznej przekraczającej 2% naruszało § 2 ust. 3 umowy współpracy. Nie sposób przy tym zgodzić się z przedstawionymi w wyjaśnieniach poglądami Zarządu Banku i Dyrektorów oddziałów, że opłaty za przygotowanie przez Bank dokumentów związanych z zabezpieczeniem kredytów nie dotyczą udzielenia kredytu, lecz konkretnych czynności bankowych, określonych w *Taryfie opłat i prowizji bankowych*. Należy bowiem zauważyć, że zgodnie z § 10 ust. 3 pkt 7 i 8 umowy współpracy, ustanowienie przez Bank prawnego zabezpieczenia spłaty kredytu i ewentualnego zwrotu dopłat wraz z odsetkami było warunkiem udzielenia preferencyjnego kredytu inwestycyjnego.

- 3.3. W przypadku dwóch kredytów¹⁷, udzielonych tym samym klientom, umowy kredytowe nie zawierały

¹² Umowy kredytowe zawarte w dniach: 8 czerwca 2009 r. w ramach linii nMR, 4 września 2009 r. w ramach linii nGR, 15 kwietnia 2010 r. w ramach linii nMR, 25 marca 2011 r. w ramach linii nKZ oraz 10 listopada 2011 r. w ramach linii nNT.

¹³ Obecnie na stanowisku specjalisty w oddziale w Suszcu.

¹⁴ Kredyt z 25 marca 2011 r. w ramach linii nKZ oraz kredyty z 19 kwietnia 2011 r. i 10 listopada 2011 r. w ramach linii nNT

¹⁵ Odpowiednio 820 zł, 64,9 tys. zł i 4,5 tys. zł.

¹⁶ Odpowiednio 50 zł, 100 zł i 60 zł, a opłaty te związane były z czynnościami takimi jak: umowa przewłaszczenia, cesja polisy ubezpieczeniowej, pełnomocnictwo do dysponowania rachunkiem bieżącym, oświadczenie o wpisie Banku do księgi wieczystej nieruchomości, weksle i deklaracje wekslowe.

¹⁷ Umowa z dnia 4 czerwca 2009 r. w ramach linii nIP na kwotę 1.900 tys. zł i umowa z dnia 19 kwietnia 2011 r. w ramach linii nNT na kwotę 3.245 tys. zł.

harmonogramu realizacji inwestycji¹⁸, pomimo że zgodnie z § 1 ust. 2 umów stanowi on załącznik do nich. W pierwszym przypadku, w załączonym do umowy kredytowej dokumencie pn. *Harmonogram realizacji inwestycji*, omyłkowo – zdaniem przedstawicieli Zarządu Banku¹⁹ - podano kwoty i daty wypłat transz kredytu. Cech harmonogramu nie nosił również załącznik zatytułowany „Plan inwestycji”, gdyż zawierał on wykaz prac niezbędnych do wykonania w ramach realizacji przedsięwzięcia, lecz bez wskazania terminów ich wykonania. W drugim przypadku, harmonogram realizacji inwestycji stanowił element załączonego do umowy „Planu inwestycji”²⁰, jednak i w tym przypadku dokument ten nie określał terminów realizacji poszczególnych robót.

Odnosząc się do opisanego stanu członkowie Zarządu Banku stwierdzili, że „*Bank dopuszcza stosowanie planu inwestycji bez konkretnych terminów wykonania poszczególnych robót, jeżeli kredytowana inwestycja jest organizacyjnie i logistycznie wysoce skomplikowana...*” oraz wyrazili pogląd, że dla Banku istotne jest wyłącznie, aby inwestycja zakończyła się w terminie przewidzianym umową. Twierdzili również, że żadne przepisy zewnętrzne i wewnętrzne nie zobowiązują Banku do określenia terminów realizacji poszczególnych etapów inwestycji.

NIK nie podziela tych poglądów, bowiem zgodnie z obowiązującym w Banku Regulaminem kredytowania (§ 44) i Instrukcją kredytowania (§ 68), przy udzielaniu kredytu objętego dopłatami z ARiMR, Bank stosuje wzory umów przygotowane przez BPS S.A., te zaś przewidują, że harmonogram realizacji inwestycji stanowi załącznik do umowy kredytowej. Ponadto, obowiązek ujęcia w planie inwestycji wykazu planowanych jej elementów wraz z terminami ich realizacji wynikał z *Wzorcowego Planu Inwestycji*, stanowiącego załącznik do *Warunków i zasad udzielania kredytów z dopłatą Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa do oprocentowania*²¹.

3.4. W przypadku realizacji umów kredytowych, o których mowa w punkcie poprzednim²², Bank nie wystąpił do kredytobiorców o zwrot części dopłat do oprocentowania ww. kredytów wraz z odsetkami, pomimo że zdaniem NIK zaistniały przesłanki zwrotu dopłat, o których mowa w *Warunkach udzielania kredytów z dopłatą ARiMR*²³. Stwierdzono bowiem, że kredytobiorcy nie udokumentowali wykorzystania w całości ostatnich transz kredytów, zgodnie z zawartymi umowami, w terminie 3 miesięcy od dnia ich pobrania, tj. odpowiednio do 12 stycznia 2010 r. i 1 października 2011 r. Tym samym, w ocenie NIK, Bank naruszył § 6 umowy współpracy oraz § 10 ust. 5 pkt 1 lit. c rozporządzenia PRM.

¹⁸ Kredytowane inwestycje polegać miały na budowie i wyposażeniu łącznie 12 hal pieczarkarni.

¹⁹ Wyjaśnienia w tej sprawie złożyli pan Wacław Tomecki – Prezes Zarządu i pani Anna Kuczera – Wiceprezes Zarządu.

²⁰ Str. 16-17 Planu inwestycji.

²¹ Wprowadzonych zarządzeniami Prezesa ARiMR nr 24/2007 z dnia 29 maja 2007 r. i nr 121/2010 z dnia 19 listopada 2010 r., zwanych dalej *Warunkami udzielania kredytów z dopłatą ARiMR*.

²² Umowy z dnia 4 czerwca 2009 r. w ramach linii nIP i z dnia 19 kwietnia 2011 r. w ramach linii nNT.

²³ Część II dział I rozdział IV ust. 5 pkt 3 zarządzenia Prezesa ARiMR nr 24/2007 z dnia 29 maja 2007 r. ze zm. (dot. kredytu z dnia 4 czerwca 2009 r.) oraz część II dział I rozdział V ust. 5 pkt 3 zarządzenia Prezesa ARiMR nr 121/2010 z dnia 19 listopada 2010 r. ze zm. (dot. kredytu z dnia 19 kwietnia 2011 r.).

Zgodnie z *Warunkami udzielania kredytów z dopłatą ARiMR*²⁴, jeżeli kredytobiorca nie udokumentował poniesionych wydatków w terminie, dopłaty²⁵ podlegają zwrotowi wraz z odsetkami w wysokości jak dla zaległości podatkowych, naliczonymi od dnia przekazania przez ARiMR dopłat do BPS S.A. do dnia ich zwrotu na rachunek ARiMR, w takiej części, jaka odpowiada udziałowi nieudokumentowanych wydatków w kwocie wykorzystanego kredytu. Dalsze dopłaty, przypadające na kwotę kredytu wykorzystaną zgodnie z przeznaczeniem i udokumentowaną w terminie, mogą być stosowane wyłącznie po dokonaniu zwrotu ww. dopłat oraz po poinformowaniu ARiMR o powstaniu należności i dokonany zwrocie dopłat.

W przypadku pierwszej umowy kredytobiorcy do dnia 12 stycznia 2010r. nie udokumentowali wykorzystania pobranej 12 października 2009 r. części ostatniej transzy kredytu w kwocie 53.291,22 zł. Pomimo tego Bank uznał, że do opóźnień doszło w wyniku powodzi, a więc z przyczyn niezależnych od kredytobiorcy (§ 10 ust. 6 rozporządzenia PRM), w efekcie czego:

- nie wyegzekwował od kredytobiorców wykazanych w zapotrzebowaniu z dnia 6 stycznia 2010 r. dopłat ARiMR do oprocentowania kwoty 53.291,22 zł za okres od 12 października 2009 r. do 31 grudnia 2009 r., tj. 332,61 zł, wraz z odsetkami;
- składał dalsze zapotrzebowania na dopłaty ARiMR na łączną kwotę 98.192,15 zł (w kwietniu, lipcu i październiku 2010 r. oraz styczniu, kwietniu, lipcu i październiku 2011 r. odpowiednio za okresy od I kwartału 2010 r. do III kwartału 2011 r.).

Dodać należy, że zgodnie z § 10 ust. 6 pkt 3 lit. e umowy kredytowej, dopłaty do oprocentowania kredytu nie przysługują, a już udzielone nie podlegają zwrotowi od dnia stwierdzenia, że działalności nie uruchomiono zgodnie z Planem inwestycji z przyczyn, w ocenie Banku, niezależnych od producenta rolnego, obejmujących w szczególności katastrofę naturalną powodującą trwałe uszkodzenie nieruchomości lub obiektów będących przedmiotem inwestycji, a dokumentacja zebrana w toku kontroli nie potwierdziła wystąpienia tego typu zdarzeń.

NIK nie podziela wyjaśnień złożonych w tej sprawie przez członków Zarządu Banku, że opóźnienie realizacji kredytowanej inwestycji spowodowało wystąpienie *„katastrofy naturalnej – powodzi, skutkującej brakiem możliwości wykonania części prac ziemnych w halach pieczarkarni związanych z instalacją klimatyzatorów”* oraz pani Grażyny Prządki, ówczesnej dyrektor oddziału w Suszcu, która stwierdziła, że opóźnienia w realizacji inwestycji spowodował *„wysoki stan wód gruntowych”*, który na terenie inwestycji miał miejsce we wrześniu i październiku 2009 r. i był spowodowany powodzią. Stwierdzono bowiem, że:

- wbrew temu co twierdzą ww. osoby, na terenie gminy Suszec w 2009 r. nie doszło do powodzi, lecz do gwałtownych burz z gradem i silnymi opadami deszczu, które w czerwcu i lipcu 2009 r. spowodowały podtopienia lokalne²⁶, jednak, jak wynika z zeznań pracownika Urzędu Gminy Suszec, miały one miejsce w Radosławicach, Branicy i Mizerowie, a nie w Kryrach, miejscu lokalizacji inwestycji. Ponadto, „powódź”, na którą powołuje się w złożonych wyjaśnieniach Zarząd Banku i p. Prządka, miała miejsce

²⁴ Część II dział I rozdział IV ust. 8-9 zarządzenia Prezesa ARiMR nr 24/2007 z dnia 29 maja 2007 r. ze zm. (dot. kredytu z dnia 4 czerwca 2009 r.) oraz część II dział I rozdział V ust. 10-12 zarządzenia Prezesa ARiMR nr 121/2010 z dnia 19 listopada 2010 r. ze zm. (dot. kredytu z dnia 19 kwietnia 2011 r.).

²⁵ W takiej części, jaka odpowiada udziałowi nieudokumentowanych wydatków w kwocie wykorzystanego kredytu.

²⁶ Zalane zostało ok. 80 ha terenów rolnych oraz zalania pomieszczeń piwnicznych, drogi i terenów rolniczych w Radosławicach, pól i łąk w Branicy, garaży i budynku gospodarczego w Mizerowie.

na terenie Śląska na początku lipca 2009 r., tj. niemal pół roku przed zgłoszeniem²⁷ przez kredytobiorcę trudności z realizacją inwestycji;

- o wystąpieniu „powodzi” na terenie realizowanej inwestycji kredytobiorcy nie powiadomili właściwego terytorialnie Urzędu Gminy w Suszcu;
- rozliczenie I, II i III transzy kredytu, które pobrano odpowiednio 8 czerwca, 6 lipca i 10 sierpnia 2009 r., jednoznacznie wskazuje, że w okresie od lipca do końca września 2009 r. kredytobiorcy wykonali i rozliczyli roboty związane z klimatyzacją i obróbką powietrza za łączną kwotę 373.309,23 zł netto;
- „wysoki stan wód gruntowych” nie jest zjawiskiem nadzwyczajnym na terenach Polski, a jego okresowe występowanie powinno być brane pod uwagę przy prawidłowym planowaniu inwestycji;
- od dnia zawarcia umowy do dnia 19 grudnia 2009 r., pomimo wielokrotnych kontaktów z Bankiem²⁸, kredytobiorcy nie informowali Banku o wystąpieniu zdarzeń i utrudnień, które miałyby wpływ na terminowe wykonanie inwestycji i jej rozliczenie;
- z dokumentacji kredytu wynika, że już w momencie zawarcia umowy, tj. 4 czerwca 2009 r., przewidywane roboty ziemne zakończono²⁹, a teren pieczarkarni przygotowano do wylewki posadzki betonowej. Wynika z tego, że wbrew temu co sugerują w złożonych wyjaśnieniach pracownicy Banku, w okresie od października do grudnia 2009 r. w związku z montażem klimatyzatorów nie było konieczności wykonywania na terenie hal prac ziemnych, a ewentualne zalania powinny w ciągu pół roku zostać osuszone poprzez działającą od czerwca 2009 r. kanalizację deszczową i wodną.
- faktury ze stycznia i kwietnia 2010 r., na podstawie których rozliczono ostatecznie IV transzę kredytu, wbrew temu co twierdziła w wyjaśnieniach p. Grażyna Prządka, nie miały związku z pracami ziemnymi. Pierwsza z nich dotyczyła bowiem zakupu 36 szt. słupków do systemowego regału do uprawy pieczarek³⁰, a druga wystawiła firma Elmark, która specjalizuje się w montażu automatyki do systemów klimatyzacji i obróbki powietrza³¹.

Należy wziąć pod uwagę fakt, że w obiektach takich jak pieczarkarnie, instalacje klimatyzacyjne nie wymagają prac ziemnych, gdyż instalacje te i związane z nimi urządzenia montowane są zazwyczaj wewnątrz i na zewnątrz hal produkcyjnych, a nie pod ziemią³². Roboty ziemne stanowiłyby dodatkowy, niczym nie uzasadniony koszt. O braku tego typu robót świadczy również przedstawiony przez kredytobiorców kosztorys inwestorski, który przy realizacji inwestycji nie przewiduje wykonania kanałów wentylacyjnych w ziemi³³.

²⁷ Dnia 17 grudnia 2009 r. Bank został poinformowany o wystąpieniu „powodzi” skutkującej brakiem możliwości pełnego rozliczenia ostatniej transzy kredytu w terminie 3 miesięcy od jej pobrania.

²⁸ W dniach 6 lipca, 10 sierpnia i 12 października 2009 r. Bank dokonywał uruchomienia II, III i IV transzy kredytu. W okresie od 6 lipca do 12 października 2009 r. dokonywał również rozliczenia transzy II i III, co związane było z koniecznością przedstawienia dokumentów rozliczeniowych oraz dokonaniem odbiorów robót. Ponadto, jak wyjaśniła p. Prządka – ówczesna dyrektor oddziału w Suszcu, w trakcie wizyt kredytobiorców w Banku są oni pytani o stan realizacji inwestycji.

²⁹ Przed zawarciem umowy do wkładu własnego Bank zaliczył: wykonane całkowicie roboty ziemne oraz instalacje wodną, kanalizacyjną i deszczową. Wśród elementów do sfinansowania z kredytu wskazywano natomiast na konieczność zakupu klimatyzatorów z osprzętem i sterowaniem. Wynika z tego, że inwestor planując inwestycję brał pod uwagę ewentualne roboty ziemne związane z montażem klimatyzacji, a te powinny być wykonane przed przygotowaniem gruntu pod wylewkę posadzek. Wniesienie ww. wkładu własnego, zgodnie z § 2 ust. 8 powinno być potwierdzone przez Bank w wyniku bezpośredniej kontroli w gospodarstwie.

³⁰ Faktura VAT FVS/019/01/2010 na kwotę 1 767,78 zł brutto wraz z dowodem wydania towaru z magazynu, wystawiona 19 stycznia 2010 r. przez firmę Champion z Grudziądza została przedstawiona Bankowi 22 lutego 2010 r.

³¹ Faktura 036/04/2010 na kwotę 64.660,00 zł brutto z dnia 20 kwietnia 2010 r. wystawiona przez firmę Elmak Zakład Automatyki z Łodzi została przedstawiona Bankowi 26 kwietnia 2010 r.

³² Potwierdzają to przeprowadzone dnia 2 grudnia 2011 r. oględziny hal produkcyjnych, w wyniku których stwierdzono, że klimatyzatory znajdowały się „w górnej części korytarza (pod dachem budynku)”.

³³ Kosztorys przewidywał wyłącznie następujące roboty ziemne: usunięcie warstwy humusu, wyrównanie niwelety piaskiem, ułożenie płyty manewrowej (płyta żelbetowa) i fundamentowe: stopy fundamentowe, podwaliny żelbetowe ścian poprzecznych i podłużnych.

Realizując drugą umowę kredytową, ci sami kredytobiorcy nie udokumentowali do dnia 1 października 2011 r. wykorzystania części ostatniej transzy kredytu pobranej 1 lipca 2011 r. o wartości 283.757,21 zł. Pomimo tego i w tym przypadku Bank nie wyegzekwował od kredytobiorców wykazanych w zapotrzebowaniu z dnia 3 października 2011 r. dopłat ARiMR do oprocentowania kwoty 283.757,21 zł za okres od 1 lipca do 30 września 2011 r., tj. 4.005,25 zł, wraz z odsetkami. Opóźnienia w rozliczeniu ostatniej transzy kredytu, tak jak poprzednio, tłumaczyli przedstawiciele Banku³⁴ opóźnieniami w realizacji inwestycji spowodowanymi podtopieniami, które miały miejsce na terenie inwestycji, w następstwie wystąpienia „katastrofy naturalnej – powodzi”, która miała miejsce w lipcu³⁵ i uniemożliwiła wykonanie części prac ziemnych. Również w tym przypadku złożone wyjaśnienia nie zasługują, zdaniem NIK, na uwzględnienie, ponieważ:

- w ramach wkładu własnego inwestycji, przed zawarciem umowy kredytowej, Bank potwierdził m.in. wykonanie robót ziemnych i fundamentowych, kanału schładzania powietrza, podłoża pod posadzkę oraz instalacji deszczowej i kanalizacyjnej.
- fakt wystąpienia na terenie gminy w lipcu 2011 r. intensywnych opadów deszczu³⁶ potwierdzili pracownicy Urzędu Gminy w Suszcu, jednak tego typu zjawiska są w Polsce naturalne i nie można ich nazwać „katastrofą naturalną”. Ponadto, spowodowany takimi opadami poziom wód szybko wraca do normy.;
- kredytobiorcy zgłosili do Banku trudności z terminową realizacją inwestycji 12 września 2011 r., tj. po dwóch miesiącach od wystąpienia na terenie gminy intensywnych opadów.
- w notatce dokumentującej przeprowadzenie w dniu 15 września 2011 r. oględzin terenu inwestycji przez panią Annę Kuczerę – wiceprezesa Zarządu Banku i pana Macieja Prządki – p.o. dyrektora oddziału w Suszcu stwierdzono wystąpienie na terenie inwestycji podtopień, uniemożliwiających wykonanie prac ziemnych w halach pieczarkarni, związanych z instalacją klimatyzatorów. Natomiast w złożonych wyjaśnieniach doprecyzowano,³⁷ że „wstrzymane prace ziemne polegały na zamontowaniu klimatyzatorów wraz z osprzętem”, a część tego „osprzętu, w tym przewody instalacyjne, montowana jest pod ziemią w tunelu do schładzania powietrza technologicznego.” Powyższe wyjaśnienia wskazują, że nie planowano wykonywania żadnych prac ziemnych, lecz co najwyżej roboty montażowe pod powierzchnią ziemi, tj. w kanale schładzania powietrza. Dodatkowo wynika z nich, że wykonany przed uruchomieniem kredytu tunel schładzania powietrza wykonano nieprawidłowo³⁸, w związku z czym nie można go było osuszyć przez dwa miesiące, a instalacja sterująca klimatyzacją, która miała być w nim ułożona, nie posiadała izolacji pozwalającej na pracę w warunkach podwyższonego poziomu wilgotności³⁹. Podkreślić należy, że wentylatory montowano pod stropem korytarza prowadzącego do poszczególnych hal, a nie pod ziemią, co potwierdziły przeprowadzone oględziny.

NIK zwraca uwagę, że § 10 ust. 6 rozporządzenia PRM zwalnia z obowiązku zwrotu dopłat jedynie w przypadku, gdy z przyczyn niezależnych od producenta rolnego nie zostanie zrealizowany plan inwestycji lub nie zostanie uruchomiona działalność, zgodnie z planem inwestycji i umową kredytu. Nie zezwala natomiast na zwolnienie ze zwrotu dopłat w przypadku nieudokumentowania wykorzystania kredytu w terminie 3 miesięcy od dnia jego pobrania, jak miało to miejsce w przypadku obu kwestionowanych umów.

³⁴ Działający w imieniu Zarządu Banku: Prezes Wacław Tomecki i Wiceprezes Anna Kuczera oraz Maciej Prządka p.o. Dyrektora oddziału w Suszcu.

³⁵ Wyjaśnienia p. Macieja Prządki z dnia 24 listopada 2011 r.

³⁶ Wg zeznań pracownika Urzędu Gminy w Suszcu: „W lipcu i na początku sierpnia 2011 r. wystąpiły intensywne opady, wskutek czego opóźniły się żniwa, lecz do Urzędu nie wpłynęły żadne zgłoszenia strat.”

³⁷ W wyjaśnieniach p. Macieja Prządki z dnia 24 listopada 2011 r.

³⁸ Brak uszczelnienia i izolacji.

³⁹ W kanale służącym do schładzania powietrza, zawsze występuje podniesiony poziom wilgotności, gdyż proces ten jest nierozdzielnie związany ze skropleniem pary wodnej.

Inwestycję finansowaną kredytem z dnia 4 czerwca 2009 r. zrealizowano w terminie wynikającym z aneksu do umowy kredytowej, tj. w czerwcu 2010 r., a termin zakończenia realizacji inwestycji finansowanej kredytem z dnia 19 kwietnia 2011 r. upłynie w czerwcu 2012 r. i – jak wyjaśnili przedstawiciele Banku – nie jest on zagrożony.

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi, Najwyższa Izba Kontroli wnosi o:

- 1. Właściwe dokumentowanie kontroli, do których zobowiązany jest Bank przed podpisaniem umowy kredytu.**
- 2. Dokonanie zwrotu niezasadnie pobranych od klientów Banku opłat i prowizji w wysokości przekraczającej 2% wartości kredytu.**
- 3. Podjęcie działań zapobiegających pobieraniu opłat z tytułu udzielenia preferencyjnego kredytu inwestycyjnego w wysokości przekraczającej dopuszczalny w umowie współpracy poziom 2% wartości udzielonego kredytu.**
- 4. Podjęcie działań zapewniających ujmowanie w umowach o preferencyjny kredyt inwestycyjny harmonogramów realizacji inwestycji, tj. wykazu planowanych do realizacji robót wraz z przewidywanymi terminami ich realizacji.**
- 5. Zwrot do ARiMR, za pośrednictwem BPS SA, dopłat do oprocentowania kredytu z dnia 4 czerwca 2009 r. za okres od I kwartału 2010 r. do III kwartału 2011 r. w kwocie 98.192,15 zł wraz z odsetkami.**
- 6. Wyegzekwowanie od kredytobiorców zwrotu części dopłat do oprocentowania kredytów z dnia 4 czerwca 2009 r. i 19 kwietnia 2011 r. (odpowiednio 332,61 zł i 4.005,25 zł) wraz z odsetkami oraz przelania ich za pośrednictwem BPS SA na rachunek ARiMR.**

Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach, na podstawie art. 62 ust. 1 ustawy o NIK, oczekuje przedstawienia przez Pana Prezesa, w terminie 15 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków bądź o działaniach podjętych w celu realizacji wniosków lub przyczyn niepodjęcia takich działań.

Zgodnie z treścią art. 61 ust. 1 ustawy o NIK, w terminie 7 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, przysługuje Panu prawo zgłoszenia na piśmie do Dyrektora Najwyższej Izby Kontroli Delegatury w Katowicach umotywowanych zastrzeżeń w sprawie ocen, uwag i wniosków zawartych w tym wystąpieniu.

W razie zgłoszenia zastrzeżeń, zgodnie z art. 62 ust. 2 ustawy o NIK, termin nadesłania informacji, o którym wyżej mowa, liczy się od dnia otrzymania ostatecznej uchwały właściwej komisji NIK.